

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ TUẤN ANH

TÌM HIỂU HIỆN TƯỢNG VIẾT TẮT
TRÊN BÁO NHÂN DÂN

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Thái Nguyên, 2011

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ TUẤN ANH

**TÌM HIỂU HIỆN TƯỢNG VIẾT TẮT
TRÊN BÁO NHÂN DÂN**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ học

Mã số: 60.22.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đào Thị Vân

Thái Nguyên, 2011

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu khảo sát, điều tra, kết luận trong luận văn là trung thực và chưa từng công bố ở bất kì công trình nào khác.

Tác giả

LÊ TUẤN ANH

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
Trang bìa phụ	i
Lời cam đoan.....	ii
Mục lục.....	iii
Danh mục các bảng	iv
MỞ ĐẦU	1
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN	11
1.1. Một số vấn đề lý luận về viết tắt.	11
1.1.1. Khái niệm chữ tắt	11
1.1.2. Phân loại phương tiện viết tắt (chữ tắt).....	14
1.1.3. Cách thức viết tắt	26
1.2. Sơ lược về âm tiết, chữ viết và chính tả tiếng Việt.....	29
1.2.1. Khái niệm âm tiết, âm tiết tiếng Việt.....	29
1.2.2. Chữ viết và chính tả tiếng Việt	31
1.3. Tiểu kết:.....	33
Chương 2. KHẢO SÁT THỰC TRẠNG VIẾT TẮT TRÊN BÁO NHÂN DÂN	34
2.1. Đối tượng viết tắt trên báo Nhân dân.....	34
2.1.1. Khái niệm đối tượng viết tắt	34
2.1.2. Nhận xét chung	34
2.1.3. Phân loại và miêu tả đối tượng viết tắt trên báo Nhân dân theo ngữ liệu đã thống kê	38
2.2. Chữ tắt trong báo Nhân Dân	55
2.2.1. Khái niệm chữ tắt	55
2.2.2. Nhận xét chung	56
2.2.3. Phân loại và miêu tả các loại chữ tắt trên Báo Nhân dân	57

2.2.3.4. Các kiểu chữ tắt được phân loại theo thứ tiếng	71
2.3. Ưu điểm và hạn chế của việc viết tắt trên báo Nhân dân, một số kiến nghị ..	75
2.3.1. Ưu điểm và hạn chế của việc viết tắt trên báo Nhân dân.....	75
2.3.2. Một số kiến nghị về việc viết tắt trên báo Nhân dân	78
2.4. Tiểu kết.....	79
KẾT LUẬN	81
TÀI LIỆU THAM KHẢO	85

DANH MỤC CÁC BẢNG

	Trang
Bảng 2.1: Bảng tổng kết số lượng đối tượng viết tắt và tần số sử dụng trên 01 số báo Nhân dân	37
Bảng 2.2: Bảng tổng kết bình quân số lượt sử dụng của 01 đối tượng viết tắt trên báo Nhân dân.....	38
Bảng 2.3: Bảng tổng kết số lượng các loại đối tượng viết tắt (ĐTVT) trên báo Nhân dân theo số liệu đã thống kê (số lượng và tỉ lệ phần trăm tính theo số ĐTVT đã thống kê: 2167)	47
Bảng 2.4: Bảng tổng kết tần số sử dụng của ĐTVT (số lượng và tỉ lệ phần trăm tính theo số lượt sử dụng của ĐTVT: 2846)	48
Bảng 2.5: Bảng tổng kết các loại đối tượng viết tắt được phân loại theo độ dài (dựa vào số lượng kí tự)	50
Bảng 2.6: Bảng tổng kết đối tượng viết tắt là tiếng Việt	51
Bảng 2.7: Bảng phân loại ĐTVT là tiếng nước ngoài	53
Bảng 2.8: Bảng phân loại ĐTVT là tiếng Việt+ tiếng nước ngoài	54
Bảng 2.9: Bảng tổng kết các loại ĐTVT được phân loại theo thứ tiếng	55
Bảng 2.10: Bảng tổng kết sự tương ứng giữa chữ tắt và đối tượng viết tắt.....	57
Bảng 2.11: Bảng tổng kết số lượng bình quân lượt dùng của một chữ tắt	58
Bảng 2.12: Bảng tổng kết bình quân số lượt dùng của chữ tắt trên 1 số báo ..	58
Bảng 2.13: Bảng tổng kết các loại chữ tắt được phân loại theo độ dài (số lượng và tỉ lệ % tính theo số chữ tắt thống kê trong 9 số báo: 263)	59
Bảng 2.14: Bảng tổng kết độ dài của chữ tắt (số lượng và tỉ lệ % tính theo số lượt dùng chữ tắt trên 9 số báo: 2244)	60
Bảng 2.14: Bảng tổng kết so sánh độ dài của chữ tắt và đối tượng viết tắt (Số kí tự của chữ tắt giảm so với số kí tự của đối tượng viết tắt) .	61
Bảng 2.15: Bảng tổng kết số lượng các loại chữ tắt đơn thành tố	64
Bảng 2.16: Bảng tổng kết các kiểu chữ tắt đa thành tố.....	70
Bảng 2.17: Bảng phân loại các kiểu chữ tắt theo ngôn ngữ được dùng	74

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Chữ viết tắt (chữ tắt) là một dạng thường gặp trong các văn bản viết, kể cả những văn bản mang tính quy phạm như văn bản báo chí, văn bản hành chính công vụ hay văn bản không mang tính quy phạm như vở ghi bài giảng trên lớp của học sinh, sinh viên.

Chữ viết tắt chỉ xuất hiện trong các ngôn ngữ thành văn. Ngôn ngữ thành văn ngày càng phát triển, khối lượng chữ viết tắt càng lớn.

1.2. Xã hội ngày càng phát triển, hàng loạt khái niệm mới, sự vật mới ra đời đòi hỏi phải có tên gọi cho chúng, trong khi đó khả năng tạo lập ra các tên ngắn gọn của ngôn ngữ “ngày một giảm sút” (Nhu Ý – Mai Xuân Huy). Hơn nữa, tri thức con người tích lũy ngày một nhiều, nhu cầu thông tin của con người ngày càng tăng yêu cầu ngôn ngữ với tư cách là một phương tiện truyền tải thông tin cần phải hoàn thiện. Con người luôn “phải tối ưu hóa ngôn ngữ của mình theo hướng tiết kiệm và hiệu quả cao, sao cho với một lượng kí hiệu tối thiểu, trong một thời gian tối thiểu, có thể nhận hoặc truyền được một lượng tri thức tối đa” (“Chữ viết tắt nước ngoài và Việt Nam” của hai đồng tác giả là Nhu Ý và Mai Xuân Huy, Nxb Khoa học Xã hội – H. 1990 tr 7). Muốn vậy, phải nén thông tin vào ký hiệu để giảm độ dài của văn bản mang tin, mà trước hết phải rút ngắn độ dài của các đơn vị định danh bằng cách viết tắt.

Viết tắt chẳng những “là một ứng xử thông minh của con người đối với ngôn ngữ” (Nguyễn Nhu Ý – Mai Xuân Huy) mà còn là phương thức làm giàu ngôn ngữ dân tộc, đặc biệt “là một trong những con đường làm giàu vốn từ vựng...” (Nguyễn Thiện Giáp).

1.3. Trong số các phương tiện thông tin đại chúng, báo Nhân dân là một trong những phương tiện truyền thông quan trọng. Nó không chỉ là công cụ để đưa thông tin, cụ thể là đưa chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước đến quần chúng nhân dân mà nó còn là diễn đàn tiếng nói của mọi tầng lớp nhân dân. Báo Nhân dân thực sự là cầu nối giữa Đảng, Nhà nước với nhân dân và ngược lại.

Để kịp thời truyền đạt thông tin đến người đọc một cách nhanh nhất, cũng như một số báo khác, trong báo Nhân dân đã xuất hiện một khối lượng lớn các chữ viết tắt tiếng Việt và tiếng nước ngoài. Các chữ viết tắt này rất đa dạng về ngữ nghĩa: chúng có thể là tên gọi các đơn vị hành chính, kinh tế hay tên các tổ chức chính trị - xã hội ở trong và ngoài nước, có thể là tên riêng của người hay của địa danh, của một tổ chức, v.v...

1.4. Đến nay đã có khá nhiều công trình nghiên cứu về hiện tượng viết tắt, song có lẽ chưa có công trình nào tìm hiểu các chữ viết tắt trên báo Nhân dân một cách toàn diện.

Hơn nữa, các công trình nghiên cứu về viết tắt nặng về thống kê, miêu tả các kiểu chữ tắt chứ chưa tìm hiểu việc sử dụng các kiểu đối tượng viết tắt trong báo Nhân dân như thế nào, nhất là chưa chỉ ra được những ưu điểm, hạn chế của việc viết tắt ở đây hay làm thế nào để phương thức sử dụng ngôn ngữ này đạt hiệu quả cao nhất?

Chọn đề tài “Tìm hiểu hiện tượng viết tắt trên báo Nhân dân” để nghiên cứu, người viết muốn tìm hiểu việc sử dụng hiện tượng viết tắt trên văn bản báo chí hiện nay như thế nào, ưu điểm và hạn chế của việc viết tắt ở đây ra sao. Trên cơ sở đó đưa ra một số kiến nghị cụ thể.

Hy vọng luận văn này sẽ là tài liệu tham khảo tốt cho những ai muốn tìm hiểu thêm về hiện tượng viết tắt trên văn bản báo chí nói chung và trong báo Nhân dân nói riêng.

2. Lịch sử vấn đề

Viết tắt là một phương thức sử dụng chữ viết mang tính phổ biến trong mọi ngôn ngữ. Viết tắt phản ánh quy luật tiết kiệm của ngôn ngữ và như đã nói, chỉ xuất hiện trong ngôn ngữ thành văn.

Từ lâu, chữ viết tắt đã xuất hiện, có nơi, có lúc “bùng nổ”, dưới áp lực nhu cầu truyền đạt thông tin của xã hội. Ngay từ những năm 70 của thế kỷ trước, đã có khá nhiều công trình nghiên cứu về hiện tượng viết tắt như công trình nghiên cứu của các tác giả: Nguyễn Kim Thản (1968, 1982); Trịnh Liên (1978); Nguyễn Đức Dân (1978, 1991), Nguyễn Trọng Báu (1981,1982); Nguyễn Văn Tu (1982),...

Tiếp theo, cùng với sự phát triển phong phú của chữ viết tắt, đã có rất nhiều bài viết và công trình nghiên cứu sâu hơn về hiện tượng viết tắt trên các bình diện khác nhau, như: Phân loại các kiểu viết tắt, cấu tạo hình thức, cấu trúc ngữ nghĩa, nguồn gốc quy luật hoạt động ... của hiện tượng viết tắt. Trong số các công trình tiêu biểu này phải kể đến cuốn sách tra cứu “Chữ viết tắt nước ngoài và Việt Nam” của hai đồng tác giả là Như Ý và Mai Xuân Huy, Nxb Khoa học Xã hội-H. 1990. Cuốn sách này đã thu thập khoảng 6000 (sáu nghìn) chữ viết tắt thông dụng nhất, tương đối ổn định, trong các thứ tiếng Anh, Đức, Pháp, Nga ... và cả tiếng Việt, chủ yếu là các cơ quan, đoàn thể, tổ chức trong các lĩnh vực văn hóa, khoa học kỹ thuật, giáo dục, nghệ thuật, quân sự, y tế ...

Có thể nói, đây là một “cẩm nang” cho người Việt Nam tra cứu các chữ viết tắt khi đọc tài liệu nước ngoài và tiếng Việt.

Ngoài cuốn sách vừa dẫn, có thể kể thêm một số công trình nghiên cứu về hiện tượng viết tắt trong tiếng Việt sau đây:

- Đoàn Thiện Thuật, Ngữ âm tiếng Việt hiện đại, Nxb ĐHQG, HN 2002: Trong công trình này, tác giả không bàn kĩ về hiện tượng viết tắt mà chỉ

gián tiếp nói về hiện tượng này khi bàn đến chức năng khu biệt và vai trò của thành tố âm đầu trong âm tiết tiếng Việt. Tác giả đã khẳng định "... gánh nặng chức năng lớn lao của âm đầu là cơ sở của việc viết tắt bằng các con chữ đầu âm tiết". Tác giả còn nói thêm: "Trong ghi chép, người ta có thể ghi cả âm đầu và thanh điệu để nhận diện từ dễ dàng hơn..." (Tr. 171).

Mặc dù không nói về cách viết tắt nhưng tác giả Đoàn Thiện Thuật cũng đã gợi ý cho người đọc về một số kiểu viết tắt trong tiếng Việt nói riêng và trong một số ngôn ngữ nói chung, đó là: "viết tắt bằng các con chữ đầu âm tiết", hay "trong khi ghi chép, người ta có thể ghi cả âm đầu và thanh điệu để nhận diện từ dễ dàng hơn ..." (Tr. 171).

- Nguyễn Thiện Giáp, Từ vựng học tiếng Việt, Nxb GD, H.2002: Trong công trình nghiên cứu này, tác giả đã phân tích quá trình phát triển của vốn từ vựng tiếng Việt và coi "viết tắt là một trong những con đường làm giàu kho từ".

- Nguyễn Như Ý (chủ biên), Từ điển viết tắt chữ các tổ chức kinh tế - xã hội Việt Nam, Nxb Thế giới, H.1994.

- Nguyễn Hoàng Thanh, "Bước đầu khảo sát con đường hình thành, đặc điểm cấu trúc và hành chức của chữ tắt trong tiếng Việt", Luận án Phó Tiến sĩ khoa học Ngữ văn, H.1996.

Có thể nói, đây là một công trình nghiên cứu khá công phu và kỹ lưỡng về hiện tượng viết tắt trong tiếng Việt. Ở công trình này, tác giả đã bàn đến ba vấn đề cơ bản của chữ tắt tiếng Việt, đó là:

- + Những con đường hình thành và phát triển chữ tắt trong tiếng Việt;
- + Đặc điểm cấu trúc chữ tắt tiếng Việt;
- + Đặc điểm hành chức chữ tắt tiếng Việt và vấn đề chuẩn hóa chữ tắt.

Cũng như các tác giả đã dẫn ở trên, tác giả Nguyễn Hoàng Thanh vẫn chưa đề cập đến vấn đề đối tượng viết tắt nói chung và vấn đề đối tượng viết tắt trên báo Nhân dân nói riêng.